

REFERENCES

Cherniakov, O. V., Yaremenko, O. V., and Serhienko, Yu. V. "Dosvid marketynhovooho doslidzhennia rynku korporatyvnykh kliientiv [Experience of market research corporate]". *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 6 (2002): 125-131.

Fedirko, V. "Marketynh vidnosyn iak suchasna kontseptsia bankivskoho marketynhu [Relationship Marketing as a modern concept of bank marketing]". *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, vol. IV, no. 237 (2008): 861-868.

"Marketynhova polityka komunikatsii [Marketing communications policy]". <http://studentbooks.com.ua/content/view/114/44/1/8/>

Nikitin, A. V., Bortnikov, H. P., and Fedorchenko, A. V. *Marketynh u banku [Marketing in the bank]*. Kyiv: KNEU, 2006.

Oleshchuk, M. G. "Vprovadzhennia innovatsiinykh IT-tekhnologii iak napriamok pidvyshchennia konkurentospro-

mozhnosti bankiv na rynku bankivskykh posluh Ukrainy [Introduction of innovative IT technologies as the direction of improving the competitiveness of banks in the banking Ukraine]". *Naukovyi visnyk DDMA*, no. 1 (2010): 351-358.

Shulhina, L. M. "Marketynh pidpriemstv turystychnoi haluzi [Marketing tourism industry]". *Dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.06.01*, 2006.

Zaytsev, O. "Luchshiy klient – eto loialnyy klient [Best client – is a loyal client]". *Bankovskaia praktika za rubezhom*, no. 4 (2006): 14-17.

Zakharchenko, O. M. "Dystantsiine bankivske obsluhovuvannia na osnovi systemy «klient-bank»: perevahy ta nedoliki [Remote banking services from the system "Client-Bank": Advantages and Disadvantages]". *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 30 (2010): 121-127.

Zaiets, M. A., and Petrova, A. O. *Korporatyvnyi imidzh v optymizatsii stratehii bankivskoho marketynhu [Corporate image in optimization strategies bank marketing]*. Lviv: Lvivska politekhnikha, 2008.

УДК 339.97:336.227

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН НА СВІТОВОМУ РИНКУ

ПОЛІВАНЦЕВ А. С.

УДК 339.97:336.227

Поліванцев А. С. Компаративний аналіз використання податкового регулювання в системі конкурентних відносин на світовому ринку

У статті розглядаються основні теоретико-методичні підходи щодо досліджень впливу зовнішніх чинників на формування податкової політики в Україні. Ідентифіковано, що проблема гармонізації податків на споживання, які в більшості країн становлять понад половину доходів бюджетів, мають наднизьку форму диверсифікації. Загалом, інтеграційні процеси в системі оподаткування довели свою об'єктивну необхідність та ефективність, оскільки здатні забезпечити економічне зростання й добробут громадян.

Ключові слова: глобалізація, податок, податкове регулювання, конкуренція.

Рис.: 1. **Формул:** 1. **Бібл.:** 7.

Поліванцев Андрій Сергійович – аспірант, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: polivantsev@rambler.ru

УДК 339.97:336.227

Поліванцев А. С. Компаративний аналіз використання податкового регулювання в системі конкурентних відносин на світовому ринку

В статье рассматриваются основные теоретико-методические подходы к исследованию влияния внешних факторов на формирование налоговой политики в Украине. Идентифицировано, что проблема гармонизации налогов на потребление, которые в большинстве стран составляют более половины доходов бюджетов, имеют сверхнизкую форму диверсификации. В целом интеграционные процессы в системе налогообложения доказали свою объективную необходимость и эффективность, поскольку способны обеспечить экономический рост и благосостояние граждан.

Ключевые слова: глобализация, налог, налоговое регулирование, конкуренция.

Рис.: 1. **Формул:** 1. **Библ.:** 7.

Поліванцев Андрей Сергеевич – аспірант, кафедра міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: polivantsev@rambler.ru

UDC 339.97:336.227

Polivantsev A. S. Comparative Analysis of the Using of Tax Regulation in the Global Market's Competitive Relations

The paper examines the main theoretical and methodological approaches to the studies of the effect of external factors on the formation of tax policy in Ukraine. It was identified that the problem of harmonization of taxes on consumption which in most countries account for more than half of budget revenues have ultra-low form of diversification. In general, the integration processes in the tax system have proven the need for an objective and effective as they can to ensure the economic growth and well-being of citizens.

Key words: globalization, tax, tax regulation, competition.

Pic.: 1. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 7.

Polivantsev Andrey S. – Postgraduate Student, Department of International Economic Relations, V. N. Karazin Kharkiv National University (pl. Svobody, 4, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: polivantsev@rambler.ru

Становлення та розвиток державного регулювання зовнішньоекономічних відносин у країнах із розвинутою економікою пройшли значний еволюційний шлях. Протягом декількох століть у високо

розвинутих індустріальних країнах світу з урядової ініціативи здійснювалися заходи, направлені на регулювання відносин у сфері міжнародної торгівлі. Зважаючи на те, яке місце посідають ці країни сьогодні на світовому рин-

ку, можна зробити висновок, що їх методи регулювання зовнішньої торгівлі є досить ефективними і постійно удосконалюються. Тому важливим є вивчення досвіду таких передових країн, як США, Німеччина, Франція, Великобританія, Канада, Японія, Італія та ін., а також визначення можливості його адаптування в Україні.

Вивченню та розробці методів удосконалення податкової політики та систем оподаткування присвятили свої дослідження такі вчені, як А. Б. Бризгалін, І. В. Дуканич, З. А. Клякович, В. Г. Князев, Н. Г. Кузнецов, В. В. Курочкін, Л. П. Окунева, Л. П. Павлова, В. Г. Пансков, В. М. Родіонова, М. В. Романовській, Д. Г. Черник, С. Д. Штатов, Т. Ф. Юткіна та ін. Наукові розробки щодо проблем державного стимулювання економічного зростання через бюджетно-податкову та грошово-кредитної політики держави представлені в роботах Л. І. Абалкіна, Т. А. Агапової, А. В. Бузгаліна, Е. Т. Гайдара, А. Г. Зельднера, В. Д. Камаева, Н. Д. Кондрат'єва, Н. П. Кузнецової, Д. С. Львова, В. А. Мау, Л. Я. Міщенко, Г. Б. Новосельцевої, В. К. Сенчагова, В. А. Сидорова, І. В. Шевченко, Є. Г. Ясіна.

Мета статті – проаналізувати використання різноманітних інструментів податкового регулювання в різних країнах світу та виявити вплив таких інструментів на рівень конкурентоздатності суб'єктів господарювання в нашій країні.

Протягом останніх трьох років у світі відбулися надзвичайні фінансові та економічні потрясіння. Фінансова криза продовжує змінювати економічний ландшафт і представляти важкий вибір для урядів щодо державних витрат і бюджетної політики. Негативні наслідки мають державні фінанси у багатьох країнах, і важко впроваджувати заходи, щоб виправити їх. В умовах зростаючої глобалізації економіка бізнес, інвестиції, капітал, інновації та кваліфіковані кадри швидко переміщуються в країни, де податкові системи заохочують і пропонують перспективи економічного зростання.

Уряди в економічних системах всіх розмірів і на всіх етапах розвитку борються з вибором податкової політики, доступної їм. Податки мають важливе значення для економічного і соціального розвитку, важливо, щоб вони не заважали здатності компанії генерувати достатні та послідовні повернення для того, щоб вони могли реінвестувати і розвивати свій бізнес. Але точки зору бізнесу і влади на те, якою має бути оптимальна кількість податків, можуть відрізнятись, тому це питання повинно бути загальним на порядку денному, як щодо систем оподаткування, так і щодо необхідності спрощення та ефективності, задля зиску від податкових систем, які повинні бути прості в управлінні з високим рівнем відповідності. Як визначає А. Соколов: «податкова політика є тільки частиною загальної економічної політики, тому політичні питання вирішуються життям взагалі, у відповідності з розвитком виробничих сил» [1, с. 230].

Якість правил, що лежать в основі управління податковою системою, дуже важливі. Якщо увага приділяється створенню системи, яка проста в управлінні, то більш імовірно, що підприємства будуть працювати у офіційному секторі економіки і, як наслідок, уряд зможе

зібрати доходи, які повинні фінансувати витрати на інфраструктуру, освіту і здоров'я населення.

Українська податкова система є однією з найбільш складних і найменш ефективних не тільки серед країн європейського регіону, але й у глобальному порівнянні, що регулярно підтверджують міжнародні звіти та рейтинги, дослідження вітчизняних економістів, а також оцінки інвесторів, що працюють в Україні.

У рейтингу податкових систем Paying Taxes у 2011, підготовленому Світовим банком спільно з Price Waterhouse Coopers, Україна посіла 181 місце зі 183 досліджуваних країн. За даними дослідження, середньостатистичне українське підприємство протягом року сплачує 135 податків і платежів, що є найгіршим показником у світі (183 місце). Для порівняння, у Росії кількість платежів складає – 9, Польщі – 29, Чехії – 8, Білорусі – 18, Казахстані – 7, США – 11, Франції – 7, Китаї – 7. Більшість податків і внесків (108) в Україні пов'язана з оподаткуванням праці.

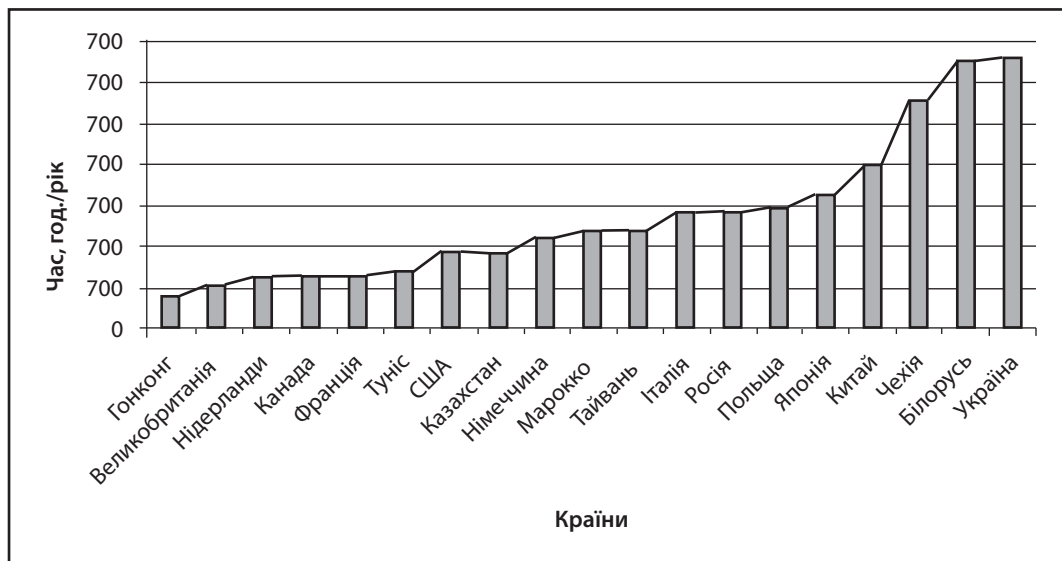
Закономірно, що розгалужена система податків вимагає значних матеріальних і часових витрат на їх облік та сплату. На виконання обов'язкових податкових процедур, таких як ведення податкового обліку, підготовка та подання звітності, сплата податків та інше, вітчизняні підприємці щорічно витрачають 657 робочих годин (175 місце). Для порівняння, на рис. 1 зображені дані по витратах часу на аналогічні заходи в інших країнах.

Сукупні фінансові витрати українських підприємств на ведення податкового обліку та пов'язаних з ним операцій (вивчення податкового законодавства, підготовка звітності та податкових накладних, сплата податків і зборів), за даними 2008 р. згідно з розрахунками, що надані у Консультативній програмі Групи Світового банку з інвестиційного клімату на запит Міністерства фінансів України, становлять 4,85 млрд грн, або майже 0,7% від ВВП. Так, у 2007 р. середнє українське підприємство витратило 1335 людино-годин на дотримання податкового законодавства, а найменші за обсягом доходу підприємства витратили в середньому 826 год. на рік. На відміну від них, малі та середні підприємства, наприклад у Новій Зеландії, витрачають менше ніж 77 год. на рік на дотримання податкового законодавства, а малі та середні підприємства у Південно-Африканській Республіці – 150 – 260 год. на рік [2].

Так, А. Соколов відзначає, що той стимул до збільшення продуктивності, який виникає під впливом податку, завжди буде послаблюватися у платника перспективою зростаючою тягаря додаткових витрат праці. Перед платником завжди стоятиме дилема: або підняти задоволення потреб до колишнього рівня, але взяти на себе цей зростаючий тягар додаткових витрат праці, або відмовитися від більш повного задоволення потреб, але не обтяжувати себе додатковими трудовими зусиллями [1, с. 232]. Інший науковець, В. Твердохлебов, теж відмічає з цього приводу, що якщо податок змушує до скорочення споживання, то платник буде все-таки прагнути відновити колишній рівень свого життя, тобто буде прагнути до задоволення своїх потреб в колишньому обсязі. Це буде спонукати його взяти на себе додаткове наванта-

ження у формі, наприклад, понаднормової роботи або яких-небудь додаткових занять. Однак рівень добробуту платника при цьому все-таки знизиться внаслідок збільшення тягара кожної додаткової одиниці праці та внаслідок зменшення продуктивності послідовних витрат праці і капіталу.

цієї системи, вона неефективна у виконанні своїх чисто фіскальних функцій: про це свідчать розміри тіншової економіки, ухилення від сплати податків і контрабанди. З іншого боку, довільне ставлення до платника податків, у якого немає достатніх коштів для свого правового та фактичного захисту, вважається одною з головних ознак

Рис. 1. Витрати робочих годин на виконання обов'язкових бухгалтерських процедур

За даними щорічного рейтингу Світового банку та IFC «Ведення бізнесу 2012», середнє українське виробничє підприємство, розташоване в Києві, витрачає 848 год. на рік на забезпечення дотримання податкового законодавства (податок на прибуток підприємств, ПДВ і податки із заробітної плати). Для порівняння: у Росії, податкове законодавство якої до реформи 2000 р. було подібне до українського, витрати часу майже вдвічі менші, аніж в Україні. У більшості країн – учасниць ОЕСР середньорічні витрати часу на одну компанію становлять менше 200 год.

Ще однією слабкою ланкою податкової системи України, як визначає Національний інститут стратегічних досліджень, є високий показник навантаження на комерційний прибуток підприємств, понад 57% якого вилучається до бюджету та позабюджетних соціальних фондів (149 місце). 43,1% комерційного прибутку йде на сплату внесків і відрхувань з фонду оплати праці, 12,3% – податок з прибутку підприємств. За показником імпліцитної ставки корпоративного податку середньостатистичного підприємства Україна відповідає середньому рівню ЄС (12,4%). Водночас, у країнах з новою ринковою економікою даний показник є відчутно нижчим, ніж в Україні. За рівнем оподаткування праці вітчизняна податкова система знаходиться серед найбільш обтяжливих як порівняно з ЄС (28,6%), так і загалом у світі (16,1%) [2].

Проте найскладнішою і невирішеною поки проблемою є повсякденна практика податкової та митної адміністрації, яка явно є не відповідною міжнародним стандартам. Вона дуже часто регулюється неявними інструкціями та іншими підзаконними актами, невідомими платникам податків. Незважаючи на репресивність

поганого підприємницького клімату. Свідчить про це і вкрай низький рейтинг країн СНД в обстеженні Світового банку «Ведення бізнесу 2009» у категоріях «Оплата податків» (за винятком Казахстану) і «Міжнародна торгівля». Рейтинг країн за ступенем сприятливості умов для ведення бізнесу у 2012 р. теж доволі низькі, наприклад Україна, провівши чотири реформи, що мали регулювати підприємницьку діяльність і сприяти її розвитку з 149 місця у 2011 р., посіла у 2012 р. тільки 152 сходинку. А Білорусія, провівши три реформи, спростила діяльність бізнесу та посіла 69 місце у 2012 р., хоча її рейтинг в 2011 р. оцінювали на 91 позиції.

Загалом, за рейтингами міжнародних економічних організацій, Україна за рівнем конкурентоздатності посідає одне з останніх місць. Саме через неконкурентоспроможність занепадають цілі галузі, які можуть переробляти сировину, а деякі функціонуючі галузі не повністю використовують свої виробничі потужності. За розвитком зовнішньоекономічних зв'язків Україна поступається навіть балканським країнам. На даний час інтеграційний потенціал України обмежується певними факторами. Перешкодою для ефективного членства в ЄС є різні рівні економічного розвитку України та європейських країн. Рівень життя українців становить 15% від середнього показника по ЄС. Крім того, мізерною є частка України в зовнішній торгівлі – усього 0,4%. З більшістю країн торговельні відносини є незначними. Прямих іноземних інвестицій на душу населення припадає лише 2% від середнього рівня по ЄС [2].

Як відзначає Центр CASE, практика країн СНД також надає багато прикладів використання лазівок і запутаності в податковій і митній системах для переслідування бізнесу податковими та митними органами.

Таким чином, реалізуються або суто політичні цілі, або інтереси одних груп бізнесу проти інших. У крайньому випадку, можна мати справу з фактичним захопленням приватної власності державою або її переділом на користь груп бізнесу, наближених до влади. Подібного типу практики – це не новий винахід у світовій історії. Вони характерні для багатьох країн, що розвиваються. Також в епоху феодалізму було нормою, коли суверен вилучав у своїх підданих максимальну данину. Проте, вони не сумісні із сучасним капіталізмом, для якого характерні жорстка міжнародна конкуренція за залучення капіталів та інвестицій [3].

Слід зазначити, що країни СНД починали будувати національні податкові системи у подібних початкових економічних умовах, яким були притаманні економічні характеристики та податкова система всієї сукупності республік у складі СРСР. Проте, незважаючи на подібні тенденції, кожна країна мала різні макроекономічні умови, різні структури економік, а також різний розподіл податкового навантаження між секторами економіки, що не могло не вплинути на тенденції в побудові національної податкової системи і, відповідно, на структуру податкових доходів. Тому сформованим структурам чинних національних податкових систем країн СНД притаманні як загальні риси, так і суттєві відмінності.

Стратегія формування ефективної податкової політики є неоднозначною в різних країнах, що обумовлено істотними відмінностями регіональних податкових систем за рівнем оподаткування, їх складом і структурою, досягнутим рівнем розвитку економіки, умовами входження в ринкове середовище, конкурентними перевагами, а також визначальними факторами гармонізації оподаткування в умовах глобалізації економічних систем. Проте, податковий потенціал держави характеризується певною системою показників податкової політики, які можна об'єднати в кілька груп, виходячи з науково обґрунтованих критеріїв її реалізації. В окремі групи можна об'єднати показники, які характеризують фінансову достатність, економічну ефективність і соціальну справедливість податкової політики окремої країни. Також аналізуються показники, які враховують тенденції соціально-економічного розвитку країни. Разом з тим є очевидним, що всі ці показники, які характеризують політику в сфері оподаткування, тісно пов'язані між собою та мають певну ступінь подібності закономірностей їх розвитку.

Так, Ю. Козак і Н. Логвінова проводять компонування країн на основі рівня залежності від міжнародної торгівлі, який визначається як відношення половини вартості міжнародної торгівлі (експорт + імпорт) до валового внутрішнього продукту:

$$A_{зал} = (\frac{1}{2} (E + I)) / ВВП \times 100\%,$$

де $A_{зал}$ – ступінь залежності країн від міжнародної торгівлі;

E – обсяг експорту товарів та послуг;

I – обсяг імпорту товарів та послуг;

$ВВП$ – валовий внутрішній продукт країни.

За цим показником, за розрахунками авторів, усі країни можна розділити на три групи: високозалежні

(45 – 93%), середньозалежні (14 – 44%) та низькозалежні (2,7 – 3%).

Країни з високим ступенем залежності – це, як правило, країни, які розвиваються або мають невеликі території, що й зумовлює їх дуже високий рівень відкритості економіки: Бруней – 45,3%; Об'єднані Арабські Емірати – 49,5%; Македонія – 69,8%; Бельгія і Люксембург – 49,6%; Панама – 30,3%; Сінгапур – 93%.

До країн із середнім ступенем залежності належать в основному великі розвинуті країни (Німеччина, Велика Британія, Франція).

До країн з низьким ступенем залежності відносяться країни, які орієнтуються на власний економічний потенціал, і країни, що в економічному відношенні слабо розвинені, через це не можуть перейти до відкритої економіки. До цієї групи належать: Заір – 2,7%; Ліберія – 3,8%; Бразилія та Японія – 7,2%; США – 8,7%; Сомалі – 11,2%; Білорусь – 13%. За іншими класифікаційними характеристиками, згідно з дослідженнями Д. Веремчука, країни – члени Європейського Союзу та Україну по критеріях ефективності податкової політики можна розділити на чотири кластери [4].

Завдання об'єднання податкових систем у досить великі групи за мірою їх схожості, безумовно, пов'язане з вивченням зв'язків і залежностей між різними показниками. Для досягнення цієї мети може бути використаний метод кластерного аналізу. Вперше термін «кластерний аналіз» запропонований К. Тріоном в 1939 р. Як зазначає з цього приводу В. Брюханов, основна мета аналізу – виділити в початкових багатовимірних даних такі однорідні підмножини, щоб об'єкти всередині груп були схожі, а об'єкти різних груп – різні, і під «схожістю» розуміється близькість об'єктів у багатовимірному просторі, і тоді завдання зводиться до виділення в цьому просторі природних скупчень об'єктів, які і вважаються однорідними групами, тобто є кластерами [5 с. 34].

Отже, економічна політика держави має здійснюватися таким чином, щоб, по-перше, змусити працювати тіньовий сектор в офіційному секторі економіки, а по-друге, повернути з-за кордону капітал, який працюватиме на розвиток економіки України. Як зазначає з цього приводу М. Азаров, податкова система має бути справедливою і рівною для всіх, і вона повинна давати стимули тим сферам, які забезпечать в кінцевому результаті підвищення рівня життя в країні [6].

На думку автора, було б доцільно об'єднати державні податки в один податок – податок з основного або торговельного капіталу. Податок має сплачуватись згідно зі встановленими нормативами залежно від продукції, яку випускає платник податку, або виконаних робіт чи послуг.

Загалом, як зазначають з приводу впровадження єдиного податку Я. Литвиненко та І. Якушик, перевага його в тому, що ним обкладається дохід суб'єкта оподаткування, який виступає і основним джерелом його сплати. Єдиний податок вводиться замість інших податків, що спрощує податкову систему загалом, робить її справедливою, доступнішою для платника і механізм розрахунку стає прозорішим. Втім, цей податок має і певні недоліки: призупиняється дія таких принципів оподат-

кування, як всебічність, однократність, справедливість обкладання, нерівномірність. Але, слід зазначити, що введення цього податку має позитивні наслідки для підприємств малого та середнього бізнесу [7, с. 25].

Можна розглядати різні точки зору на можливість введення такого податку. На думку автора, його введення можливе лише після проведення апробації в конкретних умовах роботи того чи іншого суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ

Основними напрямками інтеграційних процесів в оподаткуванні має стати впровадження взаємовигідних умов митно-тарифного регулювання між суб'єктами зовнішньоекономічних відносин, держави та СОТ, що дасть змогу позбавити інвестиційну діяльності підприємницьких структур, скористатися вигодами міжнародної торгівлі та збільшити надходження до бюджету. Вступ до СОТ дає Україні певні можливості, але при умові дотримання вимог щодо зниження бар'єрів у вигляді митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Загалом податковій системі України притаманний неефективний характер, який виражено в надмірній складності та різноманітності податків та зборів, що опосередковано, але суттєво, впливає на зниження конкурентоздатності товарів і послуг бюджетоутворюючих вітчизняних підприємств з урахуванням значного тіньового сектора економіки. Згідно з проведеною кластеризацією країн за рівнем ефективності податкової політики Україна має значне податкове навантаження на підприємницькі структури, й ефективність вилучення податку на капітал у порівнянні з середньоевропейським є низькою. Тому було б доцільно об'єднати державні податки в один податок – податок з основного або торговельного капіталу. Податок має сплачуватись згідно зі встановленими нормативами залежно від продукції, яку випускає платник податку, або виконаних робіт чи послуг. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Соколов А. А.** Теория налогов [Текст] : учебное пособие / А. А. Соколов. – М. : ООО «ЮрИнфоР-Пресс», 2003. – 506 с. – ISBN 589158087.
2. The Global Competitiveness Report 2010-2011 / World Economic forum: Ed. Klaus Schwab. – Geneva, 2010. – ISBN-13: 978-92-95044-87-6.
3. **Dabrowski M.** Development of the CIS countries after the crisis of the transformational / M. Dabrowski / Center for Social and Economic Research. – Warsaw. 2009 – 43 с. – ISSN 1506-1701, ISBN 978-83-7178-442-2.
4. **Веремчук Д. В.** Кластерний аналіз стран – членов європейського союзу и України по критеріям податкової політики [Текст] / Д. В. Веремчук // Бизнес Информ.– 2010. – № 9. – С. 100 – 106. – ISSN 2222-4459.
5. **Брюханов В. В.** Кластерный анализ как метод определения ключевых факторов [Текст] / В. В. Брюханов // Вісник КГУ : сб. науч. тр. / КГУ. Вип. 3(1). – Красноярск, 2006. – С. 33 – 36. – ISSN 2222-3363.
6. **Азаров М.** Податкова система має бути справедливою і рівною для всіх / М. Азаров [Електронний ресурс]. –

Режим доступу : <http://news.dt.ua/ECONOMICS/06.01.2013.p>. – Назва з екрану.

7. **Литвиненко Я. В.** Податкові системи зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / В. Литвиненко, І. Якушик. – К. : МАУП, 2004. – 208 с. – ISBN 966-608-389-2.

REFERENCES

- Azarov, M. "Podatkova sistema maie buty spravedlyvoiu i rivnoiu dlia vsikh [The tax system should be fair and equal for all]". <http://news.dt.ua/ECONOMICS/06.01.2013.p>.
- Briukhanov, V. V. "Klasterniy analiz kak metod opredele-niya kliuchevykh faktorov [Cluster analysis as a method to identify the key factors]". *Visnyk KHU*, no. 3 (2006): 33-36.
- Dabrowski, M. *Development of the CIS countries after the crisis of the transformational*. Warsaw: Center for Social and Economic Research, 2009.
- Lytvynenko, V., and Yakushyk, I. *Podatkovi systemy zarubizhnykh krain [The tax systems of foreign countries]*. Kyiv: MAUP, 2004.
- Sokolov, A. A. *Teoriia nalogov [The theory of tax]*. Moscow: YurInfoR-Press, 2003.
- "The Global Competitiveness Report 2010 – 2011." In *World Economic forum: Ed. Klaus Schwab*. Geneva, 2010.
- Veremchuk, D. V "Klasterniy analiz stran – chlenov Evropeyskogo soiuzu i Ukrainy po kriteriham nalogovoy politiki [Cluster analysis of countries – members of the European Union and Ukraine on the criteria of tax policy]". *Biznes Inform*, no. 9 (2010): 100-106.